

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра філософії
Інститут вищої освіти НАПН України
Польське Товариство філософської педагогіки
імені Броніслава Ф. Трентовського (ТРФ)

*Під знаком Григорія Сковороди:
зоряний час української культури*

МАТЕРІАЛИ
V Міжнародної науково-практичної конференції
«ПОЛІЛОГ КУЛЬТУР:
СКОВОРОДА, ГОГОЛЬ, ГЕТЕ»

6–7 грудня 2019 року

Харків
ХНПУ – 2020

ІСТОРИЧНІ РЕАЛІЇ У ТВОРЧОСТІ М.В. ГОГОЛЯ

С.В. Бережна, м. Харків

Суспільним покликанням історичної науки завжди було завдання відтворення історичної достовірності фактів і подій, відкривання «білих плям» та формування цілісного бачення історичних процесів тощо. Саме тому, абсолютно нормальним для історичної науки є «переписування» історії окремих подій через відкриття нових фактів, або їх перегляду. В цьому сенсі культурно-антропологічний підхід є важливою гарантією від необдуманого модернізації історії. Історична компаративістика, якщо вона набуває характеру антропологічної епістемології, робить внесок до досягнення людства в його еволюційній та коекзистенційній єдності. При цьому важливо, щоб відбувся перехід від вивчення конкретних об'єктів до нового якісного рівня – розуміння універсалій, інтерпретації структурних властивостей об'єктів, через ці універсалії виводяться у комунікативну площину. У такий спосіб відбувається розширення дослідницького простору історика через утворення міждисциплінарних синтезів. Звернення української історичної науки до релігієзнавчих, літературознавчих та інших джерел, а також до загальносвітової історії, з одного боку відкриває можливість співставлення різних тлумачень однієї історичної події, а з іншого – це ускладнює процес теоретичної творчості історикознавців. Між тим, застосування історичного порівняння саме у такій якості по-суті означає його використання як засвоєного уроку історії. Безперечно, ті чи інші описи історичних фактів у літературних творах ніяким чином не можна сприймати як абетку, але певним чином слід до них прислухатися. Не зайвим буде й звернення до аналізу історичних реалій у творчості М.В.Гоголя. Зауважу, що у творчій спадщині М.Гоголя відображені різні періоди історії України – це період доби козацького лицарства, в який саме й відбувалося формування національної свідомості, та період, як його визначає сам М.Гоголь, – «ночі бездержавності», початок якої він пов'язує з

союзом з Москвою в 1654 та Люблінською унією 1669 р. Майстерно описуючи перебіг історичних подій у своїх творах, митець через власне усвідомлення передає національну атмосферу України початку ХІХ ст., коли «поза межами історії, десь поміж кухнею і спальнею – дотлівають останні рештки козацької і гетьманської еліти... западають в смертельний сон хутори і мастки... Нерухома, майже цвинтарна тиша залягає над Україною» [4, с. 196–197]. Із наведених міркувань переконливо випливає висновок, що саме на рівні мікроісторії відбувається найбільша антропологізація історичних порівнянь. Це дозволяє на рівні мікроісторії проводити аналіз переважно змін в культурі та місця людини в соціумі, розширює простір для вивчення «окремих особистостей» або «людини з натовпу». У даному ракурсі історична компаративістика розвивається як антропологічна епістемологія.

Таким чином, історична компаративістика набуває методологічної виваженості і може виступити як антропологічна епістемологія, здатна виявляти загальнолюдські виміри на різних етапах історичного розвитку і у різних соціокультурних контекстах, що є необхідною передумовою конструктивної компаративістики.

Література

1. Бережна С.В. Історичне порівняння в площині культурно-антропологічного аналізу: монографія. Харків; видавнича група «Основа», 2011. – 292 с.
2. Бережна С.В. Історичне порівняння в площині культурно-антропологічного аналізу // Суспільне покликання філософії освіти у сучасних соціокультурних контекстах: монографія / кол. авторів; редкол.: М.Д.Култаєва (голова), Н.В. Радіонова (заступник голови); МОН України, Х НПУ імені Г.С. Сковороди. – Х.: ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. – С. 86–98.
3. Гоголь М.В. Твори у 3 томах. К, 1952.
4. Маланюк Є. Книга спостережень. Проза. – Торонто: Вид. «Гомін України», 1962. – 525 с.